

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ КОЛЬОРУ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ В ОНТОГЕНЕЗІ

THEORETICAL ANALYSIS OF THE IMPACT OF COLOR ON THE PSYCHO-EMOTIONAL STATE OF AN INDIVIDUAL IN ONTOGENESIS

Стаття присвячена теоретичному аналізу наукових підходів щодо впливу кольору на психоемоційний стан людини в онтогенезі, а саме психофізіологічного, психодинамічного, когнітивного, семантико-символічного, нейропсихологічного, еволюційного, експериментально-психологічного, гуманістичного й феноменологічного. У сучасному баченні ці підходи інтегруються в комплексне розуміння кольору як чинника, що здатен формувати емоційні реакції, настрій, психічний стан, мотивацію, поведінку та самосприйняття людини. Зазначено, що з психологічної точки зору колір сприймається не ізольовано, а в контексті певної ситуації, досвіду, культурних символів, уявлень і зв'язків. Колір як символ означає його здатність викликати у людини певні стани, думки, емоції, асоціації, які не можна звести лише до біологічної реакції. За результатами здійсненого аналізу визначено, що з віком змінюється не лише фізіологічна здатність до кольоророзрізнення, а й емоційна оцінка кольорів. Вікові особливості емоційного реагування на кольорові стимули формуються під впливом нейрофізіологічного дозрівання, психоемоційної зрілості, соціального досвіду, а також індивідуально-психологічних характеристик. Отримані результати теоретичного аналізу засвідчили, що у дитинстві яскраві тони безпосередньо активують або заспокоюють; у підлітковому віці колір стає мовою самоідентифікації й протесту; в зрілості – індикатором життєвого досвіду та статусу; в похилому віці є засобом підтримки комфорту й зменшення тривожності. З'ясовано, що колір є універсальним і потужним інструментом для психопрофілактики, психокорекції та загальної підтримки психоемоційного стану людини на різних вікових етапах життя, що, своєю чергою, вимагає розробки подальших досліджень взаємодії кольору з когнітивними й афективними процесами людини в динаміці онтогенезу.

Ключові слова: колір, кольорові стимули, психоемоційний стан, емоційна реакція, онтогенез, асоціації, сприймання.

The article is devoted to a theoretical analysis of scientific approaches to the influence of color on the psycho-emotional state of a person in ontogenesis. The analysis focuses on the psychophysiological, psychodynamic, cognitive, semantic-symbolic, neuropsychological, evolutionary, experimental-psychological, humanistic, and phenomenological perspectives. In contemporary understanding, these approaches are integrated into a comprehensive view of color as a factor capable of shaping emotional reactions, mood, psychological state, motivation, behavior, and self-perception. It is emphasized that from a psychological standpoint, color is not perceived in isolation but rather within the context of specific situations, personal experiences, cultural symbols, concepts, and associations. As a symbol, color has the ability to evoke particular states, thoughts, emotions, and associations that cannot be reduced to biological reactions alone.

The analysis reveals that with age, not only does the physiological ability to distinguish colors change, but so does the emotional evaluation of colors. Age-related characteristics of emotional responses to color stimuli are formed under the influence of neurophysiological maturation, psycho-emotional development, social experience, and individual psychological traits. The results of the theoretical analysis show that in childhood, bright colors directly activate or calm; during adolescence, color becomes a language of self-identification and protest; in adulthood, it serves as an indicator of life experience and status; and in old age, it contributes to maintaining comfort and reducing anxiety.

It is concluded that color is a universal and powerful tool for psychoprevention, psychocorrection, and general support of a person's psycho-emotional state at various stages of life. This highlights the need for further research on the interaction between color and human cognitive and affective processes throughout the course of ontogenesis.

Key words: color, color stimuli, psycho-emotional state, emotional reaction, ontogenesis, associations, perception.

УДК 159.942.5:159.937.51]:159.9.018.4-027.21
DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.75.1.24>
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Турбарова А.В.
д.психол.н., доцент,
професор кафедри психології
та соціальної роботи
Хортицька національна академія

Бобилева Я.В.
к.пед.н., доцент,
доцент кафедри психології
та соціальної роботи
Хортицька національна академія

У сучасних наукових дослідженнях зростає інтерес до вивчення різноманітних чинників, що впливають на психоемоційний стан особистості впродовж життя. Серед них важливу роль відіграє колір, оскільки є елементом середовища, що активно взаємодіє з людською психікою. Колір має здатність викликати певні емоційні реакції, формувати настрій, стимулювати або пригнічувати активність, а також асоціюватися з конкретними психологічними станами. Оскільки візуальні стимули визначають характер взаємодії людини із соціальним середовищем, дослідження впливу кольору на психіку набуває особливої актуальності. Теоретичний аналіз наукових підходів щодо впливу кольору

на психоемоційний стан людини в онтогенезі дасть змогу глибше зрозуміти взаємозв'язок між візуальними стимулами та психоемоційними реакціями. З огляду на виклики сучасності, що характеризуються сенсорним перенасиченням, підвищенням рівнем стресу та інформаційного тиску, питання оптимізації емоційного стану через колірну організацію середовища набуває практичного значення.

Дослідженню впливу кольору на психоемоційний стан людини присвячено багато наукових праць. Серед українських учених зазначеним питанням займаються такі вчені, як Л. Андрушко, М. Давидова, Р. Кириченко, І. Кисорець, В. Ясінський та ін. Зокрема, Р. Кириченко та І. Кисорець

у своїх роботах акцентують увагу на впливі кольору на емоційний стан дітей, підкреслюючи важливість кольорового середовища у формуванні позитивного настрою [8]. М. Давидова висвітлює роль кольору в активізації пізнавальної діяльності та забезпеченні емоційного комфорту в освітньому просторі [9]. Л. Андрушко і В. Ясінський досліджують фізіологічні й психологічні реакції організму на окремі кольори (зокрема, синій та жовтий), обґрунтовуючи їхній вплив на емоційне самопочуття [7]. Аналіз наукових джерел підтверджує тісний зв'язок між кольоровими стимулами та емоційною сферою особистості в онтогенезі. Проте ці аспекти залишаються не досить вивченими, що зумовлює необхідність подальшого аналізу досвіду як українських, так і закордонних дослідників.

Колір, як багатогранний феномен, психологічно інформує, викликає емоційні реакції, формує ціннісні орієнтації та впливає на поведінку і психологічний стан людини. Він є об'єктом міждисциплінарного аналізу таких наук, як психологія, фізіологія, культурологія та мистецтво. Психологічна природа кольору охоплює сенсорні та символічні аспекти його впливу. Колір не обмежується фізичними характеристиками світла, а виступає значущим подразником, що впливає на когнітивну, емоційну та поведінкову сфери особистості. На сенсорному рівні колір виникає внаслідок інтерпретації світлових хвиль фоторецепторами сітківки, що є початковим етапом формування його психологічного значення, збагаченого досвідом, емоціями та культурними асоціаціями. Сприйняття кольору залежить від функціонального стану зорової системи, умов освітлення, віку та нейропсихологічних характеристик, що зумовлює його варіативність. Ключову роль у трансформації фізичного сприйняття у психологічне відіграють асоціативна та емоційна обробка кольору в лімбічній системі, гіпоталамусі та кортикальних зонах мозку. Вивчення впливу кольору на емоційний стан особистості сприяє розумінню механізмів емоційної регуляції, впливу середовища та відкриває можливості для застосування його в психотерапії, освіті та соціальній комунікації тощо. Колір викликає специфічні психоемоційні стани, думки та асоціації, які виходять за межі біологічної реакції людини. Кожен відтінок несе певне «емоційне повідомлення», асоціації, наприклад червоний – це пристрасть, тривога, сила або небезпека; синій – це довіра, стабільність, спокій; зелений – це безпека, надія, рівновага; жовтий – це оптимізм, енергія, тепло, занепокоєння. Представлені асоціації не є загальними, вони мають тенденцію до узагальнення в межах культурного контексту.

Теоретичні підходи до дослідження впливу кольору на емоційний стан людини охоплюють психофізіологічний, психодинамічний, символічний, когнітивний, нейропсихологічний та інші аспекти. У сучасній науковій парадигмі ці підходи інтегруються, створюючи комплексне розуміння кольору як фактора, що впливає на емоційні прояви,

загальний емоційний стан, настрої, самосприйняття, мотиваційну сферу та поведінку людини. Зупинимось більш детально на цих підходах.

Психофізіологічний підхід – один із перших у дослідженнях – аналізує ефекти впливу кольору на основі фізіологічних механізмів сприйняття. Основні положення підходу сформульовані в працях І. Гете, Г. Гельмгольца та В. Вундта, які розглядали колір як подразник, що впливає на органи чуття та завдяки центральній нервовій системі викликає психофізіологічні реакції. Експериментальні дослідження зорової чутливості, збуджувально-гальмівних процесів та спектральних параметрів кольору засвідчили об'єктивні фізіологічні реакції. Наприклад, червоний колір стимулює симпатичну нервову систему, підвищуючи частоту пульсу та артеріальний тиск, тоді як синій сприяє заспокоєнню, активуючи парасимпатичну нервову систему. Німецький фізіолог, психолог, засновник опонентної теорії колірного зору Е. Герінг [2] спирався на існування п'яти психологічних відчуттів – червоного, жовтого, зеленого, синього і білого кольорів, які діють у протилежних парах, одночасно доповнюючи та виключаючи одне одного. Він встановив, що сприйняття кольору формується у системі дихотомічних емоційних пар, наприклад, зелений – червоний, синій – помаранчевий, жовтий – фіолетовий. Отже, колір виступає не лише естетичним чи перцептивним явищем, а й маркером емоційного стану, викликає реакцію та регулює настрої.

Психодинамічний підхід інтерпретує вплив кольору крізь призму глибинних психічних процесів і архетипних образів. К. Юнг вважав колір зовнішнім вираженням несвідомих механізмів, а кольорові уподобання та реакції – проєкціями психічного змісту. Через колір архетипи набувають візуального вираження, сприяючи інтеграції несвідомого змісту у свідомість і впливаючи на емоційний стан та поведінку людини. У юнгівській концепції кожен колір несе символічне значення, пов'язане з архетипами: червоний асоціюється з енергією життя та агресією, синій – із духовністю та внутрішнім світом, чорний – із тінню та несвідомим, білий – із чистотою та трансцендентністю. Цей підхід розвинувся в психодіагностичних методах, зокрема в тесті М. Люшера [3], де вибір кольору слугує індикатором внутрішнього стану, мотивацій і внутрішньоособистісних конфліктів. У своїх дослідженнях він показав, що вибір кольору відображає внутрішній стан та несвідомі емоції людини.

Психологічний вплив кольору значною мірою зумовлений асоціативними когнітивними процесами. Кольори активізують спогади, образи та емоційні реакції, що підтверджується дослідженнями когнітивної психології. Сприйняття кольору стимулює мозкові структури, пов'язані з пам'яттю, афективною оцінкою та семантичною інтерпретацією. Зокрема, К. Гольдштейн [1] встановив кореляцію між кольором і поведінковими реакціями, вказуючи на його вплив на рівень активності,

швидкість реакцій і концентрацію уваги. Експериментальні дані (Ф. Гастмайер, К. Джейкобс, Р. Жерар, Д. Йонаускайте та ін.) свідчать, що теплі кольори (жовті, жовто-гарячі, червоні) сприяють фізіологічному збудженню, підвищенню частоти пульсу та кров'яного тиску, викликаючи тривогу або активацію, натомість холодні кольори (сині, фіолетові, зелені) асоціюються зі спокоєм, рівновагою, зосередженістю, надійністю. Ці закономірності застосовуються в дизайні інтер'єрів, маркетингу, рекламі та освіті, де колір використовується як інструмент цілеспрямованого впливу на поведінку людини. Когнітивний підхід зосереджується на аналізі взаємозв'язку кольору з пізнавальними процесами, такими як сприймання, увага, пам'ять, уява та мислення. Колір розглядається як інформаційний стимул, що модулює когнітивне навантаження та емоційну оцінку ситуацій. Дослідження Р. Мехти та Дж. Чжу [5] продемонстрували, що кольори впливають на ефективність виконання завдань, мотивацію до досягнень і якість запам'ятовування. Зокрема, червоний колір у когнітивних задачах знижує продуктивність під час тестування, викликаючи тривогу та акцентуючи на потенційних помилках, тоді як зелений і синій сприяють креативності та спокою. Таким чином, колір впливає не лише на емоційний стан, а й на когнітивне сприйняття середовища, визначаючи поведінку людини через суб'єктивну інтерпретацію кольорового стимулу.

Семантико-символічний підхід (Б. Берлін, Ф. Біррен, Ф. Порталь та ін.) наголошує на семантиці кольору в міфології, мові, комунікації та культурі, розглядаючи його як соціальний конструкт, що набуває різноманітного символічного змісту залежно від історичного періоду, традицій, соціального статусу та релігійних уявлень. Дослідження показують, що кольори в різних культурах мають контрастне смислове навантаження: наприклад, у західній культурі білий колір асоціюється з чистотою та радістю, зокрема в контексті шлюбних церемоній, тоді як у східних традиціях асоціюється зі смертю та жалобою; зелений у християнстві пов'язаний із воскресінням, а в ісламі – із раєм. Ці культурні контексти формують несвідоме сприйняття кольору, інтегруючи колірні коди в психосоціальний простір людини, навіть якщо індивід не усвідомлює їхньої інтерпретації.

Дослідження символіки кольору в культурному контексті (Б. Берлін, Ф. Біррен, П. Кей, Л. Корницька, Г. Маркус, Є. Павліченко та ін.) підкреслюють його значення як культурно зумовленого феномену. Наприклад, чорний колір у західній культурі асоціюється зі смертю, печаллю, сумом, трауром, тоді як цю символіку у Східній Азії частіше відіграє білий колір. Зелений колір в європейському контексті асоціюється з природою, відновленням, а в ісламській культурі наділений сакральним значенням. Все це свідчить, що колір є не лише фізичним явищем, а і складною культурною конструкцією.

Нейропсихологічний підхід до вивчення впливу кольору ґрунтується на сучасних досягненнях нейронауки, які досліджують мозкові структури, залучені до обробки кольорових стимулів. Під впливом кольору активуються візуальна кора (потилична ділянка), лімбічна система (зокрема, гіпокамп і мигдалина) та префронтальна кора. Ці структури відповідають за розпізнавання кольору, формування емоційної реакції, оцінку стимулу та його інтеграцію в поведінкові моделі. Дослідження з використанням функціональної магнітно-резонансної томографії (Г. Вандевалле, Д-Ж. Дейк, П. Крагель, К. ЛаБар, П. Маке та ін.) виявили диференційовану активацію мозкових структур під впливом кольору залежно від емоційного стану, домінантної півкулі та типу темпераменту людини. Зокрема, в осіб із тривожною структурою особистості синій колір посилює активність правої півкулі, а червоний активує мозкові структури, пов'язані з реагуванням на загрозу. Нейропсихологічні дослідження сприяють поглибленому розумінню нейронних механізмів чутливості до кольору та їхнього впливу на емоційні процеси в динаміці.

Еволюційний підхід інтерпретує вплив кольору крізь призму адаптаційних механізмів, сформованих у процесі еволюції. Згідно з цією концепцією, чутливість до певних кольорів розвинулася як реакція на екологічні стимули, пов'язані з виживанням. Наприклад, червоний колір асоціюється з небезпекою, заборонаю, кров'ю, зелений – із відповідальним ставленням до природи, а жовтий – із сонячним світлом, сигналом про небезпеку. Ці еволюційно сформовані патерни зберігають вплив на підсвідоме сприйняття, попри відсутність прямого біологічного значення у сучасних умовах. Еволюційний підхід активно застосовується в дослідженнях сприйняття кольору дітьми (Дж. Бостен, Дж. Ебботт, Г. Кетчпол, Дж. Мол, Е. Склтон, А. Френклін та ін.).

Експериментально-психологічний підхід зосереджується на емпіричній перевірці гіпотез про вплив кольору на емоційний стан за допомогою таких об'єктивних методів, як анкетування, психофізіологічне тестування та поведінкові експерименти. Дослідження (Р. Бартон, Ф. Біррен, Р. Гілл, Е. Елліот, С. Ліхтенфельд, М. Маєр, С. Палмер, К. Шлосс та ін.) підтверджують, що кольорові стимули впливають на швидкість психофізіологічних реакцій, емоційний стан, рівень тривожності, суб'єктивне сприйняття ситуацій та процес прийняття рішень людиною. Наприклад, експерименти показали, що червоний фон знижує успішність виконання тестів у студентів через зростання внутрішньої напруги, тоді як зелений – сприяє підвищенню задоволеності та оптимізму. Цей підхід забезпечує емпіричну основу для подальших розробок психолого-педагогічних і ерготерапевтичних стратегій використання кольору для оптимізації емоційного стану.

У рамках гуманістичного та феноменологічного підходів колір інтерпретується як суб'єктивний

досвід, пов'язаний із самосприйняттям, життєвими виборами та індивідуальними естетичними уподобаннями. Представник гуманістичного підходу К. Роджерс пропонував використовувати кольорові асоціації клієнта як відображення самопереживання та ціннісних орієнтацій, що сприяє самореалізації. Теоретик екзистенційної психології Р. Мей розглядав естетичне сприйняття кольору як спосіб актуалізації екзистенційного досвіду. І. Ялом, екзистенційний психотерапевт, інтерпретував колір як індикатор екзистенційної порожнечі або відчуття сенсу в терапевтичному процесі. Отже, розглядаючи колір з погляду цих підходів, він виступає феноменом, що відображає самосприйняття, цінності та екзистенційний досвід людини. Використання кольору в терапії сприятиме самореалізації та виявленню сенсу через асоціативне та естетичне сприйняття людини.

Застосування кольору в психотерапевтичній практиці (хромотерапія або кольоротерапія) базується на концепції впливу кольору на фізіологічний та емоційний стани людини. Експериментальні дослідження (К. Джейкоб, Г. Еппс, К. Ілдирим, С. Кая, Ф. Манке, Л. Стоунс, Дж. Ф. Сусс та ін.) підтверджують, що кольорове середовище впливає на суб'єктивне відчуття комфорту, рівень тривожності, концентрацію уваги та загальний психоемоційний стан людини. Так, наприклад, у своєму дослідженні Ф. Манке систематизує знання про психологічний, фізіологічний і культурний вплив кольору на психоемоційний стан людини, аналізує, як архітектори та дизайнери можуть використовувати колір для створення сприятливого, здорового і функціонального середовища. А також розглядає колір як фактор, який реально впливає на концентрацію, тривожність, комфорт, працездатність та загальний добробут людини [4].

Таким чином, теоретичний аналіз наукових підходів щодо дослідження впливу кольору на емоційний стан людини підкреслює його багатогранність та складність як феномену. Колір виступає як фізичний стимул, біологічний сигнал, культурний символ, когнітивний індикатор, архетипний образ, нейрофізіологічний подразник та інструмент психотерапевтичної практики, що відкриває перспективи для міждисциплінарного аналізу та прикладного використання в різних соціальних сферах.

Дослідження впливу кольору на психічну сферу людини показують, що емоційна реакція на колір зумовлена віком, індивідуальним досвідом, стадією психофізіологічного розвитку та контекстом сприйняття. Низка праць (Л. Бевіс, А. Герберт, Н. Даель, Д. Йонаускайте, Я. Лінг, К. Мор, С. Палмер, Е. Скелтон, А. Франклін, М. Центнер, К. Шлосс та ін.) підтверджують, що вік є визначальним фактором, який модулює емоційні реакції на колір, від вроджених уподобань у немовлят до сформованих культурних асоціацій у дорослих.

З віком змінюються як фізіологічні можливості розрізнення кольорів, так і їхня емоційна інтерпретація. У ранньому дитинстві колір є ключовим

каналом сприйняття навколишнього середовища. У дошкільному віці, коли мовна система для вираження емоцій ще не досить розвинена, кольори виступають індикаторами психоемоційного стану дитини. Яскраві кольори, наприклад, червоний, зелений або жовтий активізують діяльність дитини, заохочують до гри та викликають відчуття радості або збудження. Натомість темні й приглушені тони можуть провокувати тривожність, страх або відчуження, що зумовлено незрілістю механізмів емоційної регуляції на цьому етапі розвитку.

Молодший шкільний вік є ключовим етапом, коли у дітей починають формуватися соціальні норми, колірні вподобання та пов'язані з ними асоціації. У цей період емоційне сприйняття кольорів стає багатшим, поступово формуються особисті вподобання, що базуються на вроджених реакціях, індивідуальному освітньому досвіді та культурних уявленнях. Наприклад, блакитний колір зазвичай асоціюється зі спокоєм, тоді як зелений викликає відчуття природності та безпеки. Червоний стимулює активність, але дедалі продовжує асоціюватися з небезпекою, суперництвом або домінуванням. Психоемоційні реакції дітей дошкільного віку на кольорові стимули поступово набувають більш стабільного та контекстно залежного характеру.

У підлітковому віці вплив кольору набуває більшої диференціації та залежить від індивідуальних особливостей, гормонального стану й потреби у самовираженні. Підлітки використовують колір як засіб соціальної ідентифікації, що відображається у стилі одягу, дизайні особистого простору, виборі аксесуарів тощо. Насичені та контрастні кольори, зокрема чорний, червоний і фіолетовий, нерідко асоціюються з проявами протесту чи прагненням до індивідуальності, тоді як пастельні відтінки символізують пошуки гармонії. Гормональні зміни та підвищена чутливість до зовнішніх стимулів зумовлюють варіативність емоційних реакцій на однакові кольорові стимули залежно від психологічного самопочуття. Для підліткового віку характерна загострена реакція на символічні значення кольорів, які часто мають субкультурний контекст.

У період юнацького та раннього дорослого віку емоційні реакції на кольорові подразники поступово врівноважуються внаслідок розвитку саморегуляції та рефлексії, що сприяє адаптивності й контекстуальності сприйняття кольору. Кольори свідомо використовуються як засіб регуляції настрою, зниження тривожності або стимуляції активності. Зростає розуміння психологічного впливу кольору, що відображається у виборі середовища проживання, професійної діяльності та побутових предметів. Молоді люди надають перевагу кольорам, які відповідають їхньому стилю життя та цінностям: природні відтінки асоціюються з екологічними поглядами, тоді як стримані чи нейтральні кольори переважають у тих, хто професійно орієнтований.

У зрілому віці колірна чутливість зазнає подальших змін, зумовлених життєвим досвідом,

спогадами та соціальними установками. Емоційні реакції на кольори стають більш зрілими, з перевагою спокійних і нейтральних відтінків, що асоціюються зі стабільністю, впевненістю та гармонією. Психоемоційна сфера в цьому віці характеризується більшою стабільністю, а вплив кольору проявляється переважно опосередковано через естетичну оцінку, вибір інтер'єру чи одягу. Водночас індивідуальні особливості реакцій на колір варіюють залежно від емоційного стану, інтенсивності стресових факторів і особистих життєвих обставин.

У похилому віці емоційне ставлення до кольору набуває специфічних особливостей, зумовлених віковими змінами зорової системи, зменшенням чутливості до контрастів і яскравості, а також уповільненням когнітивних функцій і звуженням сприйманого колірної діпазону. Незважаючи на це, кольори зберігають вплив на емоційний стан літніх людей, викликаючи відчуття тепла, спокою або тривожності. Дослідження (Ф. Біррен, К. Гольдштейн, К. Юнг та ін.) вказують на позитивну реакцію осіб похилого віку на м'які, теплі відтінки, асоційовані з комфортом, доброзичливістю та турботою. Колір також виконує терапевтичну функцію, сприяючи регуляції настрою, зниженню ризику депресивних станів і підтримці когнітивної активності. Вікові зміни в емоційному сприйнятті кольорових стимулів в узагальненому вигляді представлені на табл. 1.

Вікові особливості емоційних реакцій на кольорові стимули зумовлені нейрофізіологічним дозріванням, психоемоційною зрілістю, соціальним досвідом та індивідуальними психологічними характеристиками. Розуміння цих закономірнос-

тей має ключове значення для психологічної практики, зокрема в освіті, клінічній психології, арт-терапії та ергономіці, де колір використовується як інструмент регуляції емоцій, стимуляції або релаксації, з урахуванням вікової специфіки для забезпечення оптимального ефекту. Сучасні психофізіологічні дослідження кольору (Н. Даель, Д. Йонаускайте, К. Мор, Е. Склтон, А. Франклін та ін.) наголошують на потребі глибшого аналізу змін у сприйнятті та емоційних реакціях на колір протягом життя людини з урахуванням особистісної динаміки, стану здоров'я та умов життєдіяльності. Так, дослідження показали, що вікові відмінності у сприйнятті кольору є багатограними, охоплюючи сенсорний, когнітивний, емоційний і соціокультурний рівні: дитяче сприйняття переважно сенсорно-емоційне, підліткове – символічно-когнітивне із соціокультурними впливами, а в похилому віці – асоціативно-рефлексивне з акцентом на емоційну регуляцію [6].

Таким чином, теоретичний аналіз впливу кольору на психоемоційний стан людини в онтогенезі свідчить, що сучасне розуміння цього феномену формується на основі інтеграції психофізіологічного, психодинамічного, когнітивного, семантико-символічного, нейропсихологічного, еволюційного, експериментально-психологічного, гуманістичного та феноменологічного підходів. Емоційні реакції на колір еволюціонують відповідно до вікових етапів: у дошкільному віці яскраві кольори викликають інтуїтивну радість або тривогу; у підлітковому – слугують засобом самоідентифікації та протесту; у зрілому віці – відображають життєвий досвід і соціальний статус; у похилому віці – сприяють комфорту та зниженню тривожності. Колір є універсальним інструментом для психопрофілактики, психоло-

Таблиця 1

Вікові зміни в емоційному сприйнятті кольорових стимулів

Віковий період	Емоційна реакція на кольори	Характерні особливості сприйняття кольору
Дошкільний вік (3–6 р.)	Яскраві кольори стимулюють радість, збудження та підвищену активність. Тьмянні відтінки можуть викликати тривогу або страх	Колір виступає ключовим емоційним стимулом, сприймаючись інтуїтивно без формування символічних асоціацій
Молодший шкільний вік (7–11 р.)	Формується система кольорових уподобань. Емоційні реакції ускладнюються, кольори починають асоціюватися зі спогадами	Кольори пов'язуються з навчальним досвідом і емоціями, викликаними літературою та мультфільмами
Підлітковий вік (12–16 р.)	Підвищена емоційна чутливість сприяє тому, що кольори відображають внутрішній стан, символізуючи протест чи романтизм	Колір слугує інструментом самовираження, палітра уподобань часто варіює залежно від емоційного стану
Юнацький вік (17–25 р.)	Сприйняття кольору набуває більшої усвідомленості, впливаючи на настрій і вибір простору проживання чи діяльності	Вибір кольору виступає засобом регуляції психоемоційного стану та відображення стилю життя
Зрілість (26–59 р.)	Емоційні реакції на кольори стабілізуються, їхнє сприйняття асоціюється з життєвим досвідом і соціокультурними уявленнями	Перевага надається спокійним і гармонійним тонам, ключове значення набувають символіка, естетика та статусність кольору
Похилий вік (60+)	Спостерігається зниження чутливості до кольору, проте кольори зберігають вплив на емоційний комфорт	Краще сприймаються теплі та природні відтінки, колір використовується для зниження рівня тривожності

рекції та підтримки психоемоційної стабільності на різних етапах життя людини. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні взаємодії кольору з когнітивними та афективними процесами в динаміці онтогенезу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Goldstein K. *The Organism: A Holistic Approach to Biology Derived from Pathological Data in Man*. New York : American Book Company. 1942. 533 p.
2. Hering E. *Zur Lehre vom Lichtsinne. Sechs Mittheilungen an die Kaiserliche Akademie der Wissenschaften in Wien*. Wien : Carl Gerold's Sohn, 1878. 48 p.
3. Lüscher M. *The Lüscher Color Test: The Remarkable Test That Reveals Your Personality Through Color*. New York : Washington Square Press, 1969. 191 p.
4. Mahnke F. *Color, Environment, and Human Response: An Interdisciplinary Understanding of Color and Its Use as a Beneficial Element in the Design of the Architectural Environment*. New York : Wiley, 2020. 320 p.
5. Mehta R., Zhu R. J. Blue or red? Exploring the effect of color on cognitive task performances. *Science*. 2009. № 323(5918). P. 1226–1229. DOI: 10.1126/science.1169144.
6. Turubarova A., Pozdniakova-Kyrbiatieva E., Hordiienko N., Zhrebtsova T. The Influence of Color on the Psycho-Emotional State of Individuals Across Different Age Periods. *Public Administration and Law Review*, 2025. 2(22). P. 111–125. DOI: 10.36690/2674-5216-2025-2-111-125.
7. Андрушко Л.М., Ясінський В.П. Вплив синього кольору на психіку та фізіологічні функції людини. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Серія : Психологічна*. 2016. Вип. 1. С. 198–209. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/893> (дата звернення: 17.07.2025).
8. Кириченко Р.В., Кисорець І.В. Вплив кольору на емоційний стан дитини. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку* : зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав, 20 груд. 2022 р.). Вип. 83. Переяслав : Ун-т Григорія Сковороди в Переяславі, 2022. С. 82–85. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/23274> (дата звернення: 17.07.2025).
9. Сучасний вимір психології та педагогіки : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 21–22 трав. 2021 р.). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2021. 136 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9b18ba09-6bc7-4286-9cc8-5b1662d8048e/content> (дата звернення: 17.07.2025).